

Kan, İ. ve Köroğlu, C.Z. (2022). Sosyal çokkültürcü sosyal hizmet perspektifinden Afgan gençlerin kültürel sorunları: Uşak ili örneği. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 40-65.

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru Tarihi: 29/05/2022

Kabul Tarihi: 22/06/2022

ÇOKKÜLTÜRCÜ SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN AFGAN GENÇLERİN KÜLTÜREL SORUNLARI: UŞAK İLİ ÖRNEĞİ¹

Cultural Problems of Afghan Youth from Multicultural Social Work Perspective: The Case of Uşak Province

İbrahim KAN*

Cemile Zehra KÖROĞLU**

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Yönetimi A.B.D., ibrahimkan708@gmail.com, 0000-0002-6913-6331.

**Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, cemile.koroglu@usak.edu.tr, 0000-0002-9043-1773.

ÖZ

Bu çalışma, çokkültürcü sosyal hizmet perspektifinden Afgan uyruklu gençlerin kültürel karşılaşma noktasında yaşadıkları sorunların belirlenmesini ve ulaşılan bulguların derinlemesine incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma, kültürel karşılaşma süreçlerini çokkültürcü sosyal hizmet perspektifinden değerlendirmesi açısından önem arz eder niteliktedir. Çalışma, nitel araştırma metodolojisi çerçevesinde Nisan 2022 tarihinde Uşak ilinde ikamet etmekte olan 25 Afgan uyruklu gence yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Bu gençlerle derinlemesine bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ulaşılan bulgular, içerik analiziyle incelenerek betimsel olarak çözümlenmiş ve araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçların, genç Afganlar özelinde olmak üzere, göçmenlerin kültürel karşılaşma noktasındaki sorunlarını göz önüne sereceği ve bu sorunların çözümü hususunda hem alan uzmanlarına hem de literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular neticesinde; Afgan gençlerin göç sonrası dönemde aile yapılarının büyük bir değişime uğradığı, menşe ülkede sahip oldukları geniş aile yapısının, göçten sonra çekirdek aile yapısına dönüştüğü ve aile hayatında kadının statüsünün arttığı tespit edilmiştir. Çalışma hayatı açısından, çalışma saati olarak zorlanıldığı ancak alınan ücretlerin tatmin edici bulunduğu görülmüştür. Dini hayat açısından Türkiye'nin Afganistan'a göre daha rahat ve özgür olarak nitelendirildiği, sosyal ve kültürel hayat açısından ise Afganistanlı gençlerin arkadaş-akraba-komşu desteğinin olmaması, dil, yer-yön bilmemeden kaynaklanan sıkıntılar nedeniyle mevcut topluma entegrasyonlarında önemli zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir.

¹ Bu makale çalışması; İbrahim Kan'ın Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Yönetimi Anabilim Dalına sunulan "Çokkültürcü Sosyal Hizmet Perspektifinden Göç ve Kültürel Karşılaşma: Uşak'ta Yaşayan Afganistan Uyruklu Gençler;" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, kültür, Afgan, çokkültürcülük, sosyal hizmet

ABSTRACT

This study aims to determine the problems faced by Afghan youth at the point of cultural encounter and to examine the findings in depth from the perspective of multicultural social work. The study is significant in terms of evaluating the cultural encounter processes from the perspective of multicultural social work. In the study, a semi-structured interview form was applied to 25 Afghan youth residing in Uşak in April 2022, within the framework of qualitative research methodology. In-depth individual interviews were conducted with these young people. The findings obtained in the study were analyzed by content analysis, analyzed descriptively, and interpreted by the researchers. It is thought that the results obtained from the study will reveal the problems of immigrants at the point of cultural encounter, especially young Afghans, and will contribute to both the field experts and the literature in the solution of these problems. As a result of the findings obtained; It has been determined that the family structure of Afghan youth has undergone a great change in the post-migration period, the extended family structure they have in their country of origin has turned into a nuclear family after migration, and the status of women in family life has increased. In the sense of working life, it has been observed that working hours are difficult, but the wages received are satisfactory. From the point of religious life, it has been determined that Turkey is characterized as more comfortable and freer compared to Afghanistan, and from the point of social and cultural life, Afghan youth have significant difficulties in their integration into the existing society due to the lack of support from friends, relatives, neighbors, language, location, and direction.

Keywords: Migration, culture, Afghan, multiculturalism, social work

GİRİŞ

Göç, içerisinde birçok aktörü barındıran, çok boyutlu, insanlık ile eş tarihi geçmişe sahip bir olgudur (Şemşit, 2018). Göç, insanlık tarihiyle eş geçmişe sahip olmasına rağmen son yıllarda gündemdeki yerini oldukça arttırmıştır. Kapitalizmin hız kazanması, ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesi ve ülkelerin ekonomik refah düzeylerinin farklılık arz etmesi, bu durumun en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Yaşanan yüzyılda da bu ve benzeri nedenlerden dolayı insanlar, göç hareketi ile yer değişikliğine yönelmektedir.

Göç, her ne kadar temel bağlamda yer değiştirmeyi içeriyor olsa da aslında daha derin ve kapsamlı bir anlama sahiptir. Nitekim göç eden her insan, sadece mekânını değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda sosyo-kültürel açıdan da birçok değişime maruz kalır. Göç ile gelen yer değiştirmenin bir sonucu olarak geride bırakılan anılar, çevre, toplumsal yapı, bu değişimin nedenleri arasında yer almaktadır. Çünkü her insan, dünyaya geldiğinde bulunulan toplum ve mekân ile bir bağ kurar. Kurulmuş olan bu bağda göç ile beraber bir şekilde zarar görür veya kopar. (Ekici ve Tuncel, 2015). Bu bağlamda göç ile meydana gelen bu değişiklikler, sadece göç eden bireyleri değil, göç edilen toplumu da pek çok açıdan etkilemektedir.

Göç, bugün dünyada önemli bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Sayısal olarak birçok göçmeni, sığınmacıyı, mülteciyi barındıran Türkiye de bu durumdan etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Nitekim, Birleşmiş Milletlere (BM) göre 2021 yılı itibarıyla Türkiye, 3,7 milyon kişi ile dünyada en çok göçmen barındıran ülkedir (UNHCR, 2021). Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Ortadoğu'dan Avrupa'ya gerçekleşen birçok göçe ya ev sahipliği yapmış ya da geçiş güzergâhı haline gelmiştir. Ancak son yıllara bakıldığında, Türkiye'nin pek çok göçmene, daha çok ev sahipliği yapar hale geldiği görülmektedir. Bu açıdan Türkiye, bir geçiş ülkesi olma konumundan hedef ülke olma konumuna gelmiştir (Karataş ve Ayyıldız, 2021). Bu durumun en önemli göstergesi, 2011 yılından bu yana devam eden Suriyelilerin göçü ve buna ek olarak özellikle son on yıldır artarak gerçekleşen Afganların göçüdür. Örneğin 2014 yılında düzensiz olarak Türkiye'ye giriş yapan Afgan sayısı 12.248 iken bu sayı 2019 yılında 165.534 olmuştur. Bu sayı ile Afganlar ülkede düzensiz göç alanında ikinci sırada yer alan Suriye'nin yaklaşık 3 katı ile birinci sırada yer almaktadır (GİGM, 2020). Nitekim Afganistan için göç, tarihinin her anında var olan bir olgu olup; ülke, dünyaya istikrarlı bir biçimde mülteci üreten sayılı ülkelerin başında yer almaktadır (Yıldırım, 2018).

Yerlerinden edilen Afganların temel gereksinimleri ile ilgili sorunları olmakla birlikte, bilmedikleri bir toplum ve o toplumun kültürü ile karşı karşıya kalmakla ilgili yaşamsal sorunları da vardır. İnsanlar, göç sürecinde yanlarında fazla somut bir şey götüremezlerken; dil, din, gelenek ve kültür gibi kendilerine ait soyut birçok şeyi beraberinde götürürler. Ancak bunları, gittikleri yerde uygulama ve yaşatma

noktasında zorluklar yaşayabilmektedirler. Göç gibi içerisinde pek çok sorunu barındıran bir olaydan sonra, bir de insanların göç ettikleri yerde kültürel karşılaşma noktasında yaşamış olduğu sorunlar, süreci daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu karmaşık süreci, kaotik ortamı ve kültürel karşılaşma sorununu anlama, anlamlandırma ve yaşanan sorunların çözümü için, göç edilen toplumların, farklı kültürleri saygıyla karşılayan çokkültürcü yapılara ve bu alanlarda bilgi üreten akademik çalışmalara ihtiyacı vardır. Bu anlamda, özel gereksinimli bir grup olarak göçmenlerle ilgili sosyal politika ve sosyal hizmet üretmenin yanı sıra, toplumsal ve kültürel uyum programları için meslekî ve entelektüel birikim sağlayan disiplinlerden biri de “Sosyal Hizmet”tir.

Nitekim gerçekleşen göçlerle, bugün pek çok farklı kültür karşı karşıya gelmekte, ortaya çokkültürlü toplumsal yapılar çıkmaktadır. Ancak ne yazık ki günümüzde göç ile gelen kültürel farklılıklar ve çeşitlilikler, pek çok toplumun büyük bir kesimi tarafından bir zenginlik olarak görülmemektedir (Ateş ve Yavuz, 2017). Genellikle başat olan toplum, göçmenlere karşı ayrımcılık uygulamakta ve asimile etmeye çalışmaktadır. Buna bağlı olarak göç edenler, göç edilen yerdekilere karşı kötü duygular besleyebilmekte ve göç edilen yere uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Bu tür sorunların çözüme kavuşturulabilmesi için sosyal hizmet gibi alana hâkim bir mesleğe ve bu mesleğin etkin olarak kullanabildiği çokkültürcü bir perspektife ihtiyaç vardır. Ayrımcılık karşıtı bir uygulama olan bu çokkültürcü anlayış, göç sahnesinde karşılaşılan farklı etnik, kültürel yapıları bir arada yaşatmaya çalışmaktadır (Çiftçi, 2019). Bu da meydana gelen ya da gelme ihtimali yüksek olan kültürel karşılaşma sorununun çözümünde önemli bir yere sahiptir.

Bu bağlamda, bu çalışmada Uşak ilinde ikamet eden 15-25 yaş kategorisinde yer alan Afganistan uyruklu gençlerin, göç sonrasında, kültürel karşılaşma bağlamında yaşadıkları sorunlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

GÖÇ, KÜLTÜR VE ÇOKKÜLTÜRCÜ SOSYAL HİZMET

Günümüzde gerçekleşen göçler, farklı insanları karşı karşıya getirmekte ve hem göç eden toplumlar hem de göç edilen yerdeki yerel halk için dini, kültürel, etnik, sosyal birçok açıdan bir etkileşimi içermektedir. Göç ile gelen bu karşılaşmayla oluşan etkileşim, olumlu veya olumsuz olabilmektedir. Özellikle göç eden kişiler, barınma ve beslenme gibi temel gereksinimleri karşılama çabalarının yanı sıra, bir de dil, din, örf-adet gibi maddi-manevi değerlerini, normlarını koruma ve sahip çıkma çabası içerisine girebilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015). Buna ek olarak yaşanan yüzyılda gerçekleşen göçlerin çoğunluğuna bakıldığında, Suriye ve Afganistan örneklerinde olduğu gibi uluslararası zorunlu ve kitlesel göçler oldukları görülmektedir. Bugün birbirine komşu iki yerleşim yerinin bile kültürleri farklılık gösterebilirken, kilometrelerce öteden gerçekleşen göçlerle gelen insanların kültürleri de elbette oldukça farklılıklar içermektedir. Dolayısıyla da göçmenler, kültürel karşılaşma noktasında kültür şoku,

kültürel etnosentrizm, kültürleşme gibi çeşitli kültürel süreçleri daha derinden yaşamak durumunda kalmaktadırlar.

Nitekim göçle gelen kitlenin, ev sahibi toplumla karşılaşmasıyla birlikte oluşan çokkültürlü yaşam dünyaları, çoğunlukla bir zorunluluğun eseridir. Burada önemli olan nokta, ortaya çıkan bu çokkültürlü ortamlarda ne yapılacağıdır. Bu anlamda, farklı siyasal, ideolojik, mesleki yaklaşımların farklı cevapları olabilir. Ancak sosyal hizmet perspektifinden değerlendirildiğinde, ayrıştırıcı ve dışlayıcı tavırların durdurulması ve küreselleşen dünyada kültürel çeşitliliğin bir zenginlik olduğu görüşünün yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu da sosyal politikalar ve çeşitli mesleki ve bilimsel alanlarda yapılacak ortak çalışmalarla mümkündür (Cox ve Geisen, 2014). Bu bağlamda sosyal hizmet, bir disiplin ve meslek olarak, göç sürecinde meydana gelen çokkültürlü ortamlarda çözüm odaklı çalışmaya, kültürel yetkinliğe, kültürel duyarlılığa sahiptir. Kalkınma ve hizmet odaklı bir planlama ile çokkültürcü sosyal hizmet perspektifinden süreci planlayarak, bütüncül bir uygulama ve müdahale ile sonuca ulaşılması, çokkültürlü ortamların zenginlik olarak düzenlenmesi mümkün hale gelecektir (Özmete ve Arslan, 2018). Bu açıdan göç gibi içerisinde pek çok sorunu barındıran bir olgunun ele alınmasında multidisipliner bir perspektif ile hareket eden sosyal hizmet gerek sahada gerekse akademik çalışmalar boyutunda oldukça önemli bir yere sahiptir.

Sosyal hizmet, karşılaşılan zorluklar ve sıkıntılar karşısında var olan probleme göre kendine has kuram, yöntem ve perspektifler ile çözüme gitmeye çalışmaktadır. Göç gibi kültürel çeşitliliğin fazla olduğu ve bundan kaynaklı pek çok sorunun meydana geldiği ortamlarda etkili olabilecek perspektif, çokkültürcü sosyal hizmet perspektifidir. Çokkültürcülük kavramını anlamak için öncelikle 'çokkültürlülük' kavramını anlamak ve aradaki farkları ortaya koymak gerekir. Çokkültürlülük, birden fazla kültürün aynı ortamda bulunmasını içeren bir kavramdır. Örneğin, Afganistan kültürü ile Türk kültürünün göç ile bir araya gelmesiyle çokkültürlü bir ortam oluşur. Ancak 'çokkültürcülük' kavramına gelindiğinde ise bu kavram, öncelikle ilgili disiplinlerin kullandığı bir yaklaşımdır. Çokkültürcülük, iki veya daha fazla kültürün karşı karşıya geldiği çokkültürlü ortamların birlikte uyum içerisinde yaşamasını, herhangi bir baskı ve ayrımcılığın söz konusu olmadığı ideal bir durumu içermektedir. Çokkültürcü toplum ise farklı dil, din, ırk, etnik yapı vb. gibi çeşitlilikleri içerisinde barındıran, birden fazla kültürün karşılaşması yanı sıra karşılıklı hoşgörü içerisinde yaşaması gerektiğini savunan bir toplumdur (Özgür, 2014). Dolayısıyla çokkültürcülük, toplum içerisindeki çeşitliliklere karşı olumlu bir yaklaşımı ifade etmektedir.

Bu açıdan günümüzde neredeyse her toplum, mutlaka birden fazla kültürü içerisinde barındırmakta ve çokkültürlü yapılardan meydana gelmektedir. Genellikle bu yapılar, tarih boyunca iç veya dış göçlerle oluşmuştur. Ancak bu çokkültürlü ortamların tamamının çokkültürcülük anlayışına sahip olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Çokkültürcü anlayışa sahip toplumlar, içerisinde bulunan her

insana eşitlikçi, demokratik, adaletli ve hoş görülü bir şekilde yaklaşmaktadır. Sosyal ve kültürel boyutlarıyla pek çok sorunsala sebebiyet veren göç olgusunun değerlendirilmesi ve karşılaşılan adaptasyon süreçlerinin doğru olarak yönetilmesinde çokkültürcü sosyal hizmet perspektifinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

AFGAN GÖÇÜ

Afganistan kurulduğu günden bugüne her alanda istikrarsızlığın hüküm sürdüğü ve içerisinde kargaşa ve kaosu barındıran ülkelerin başında gelmektedir. Bu nedenle, Afgan halkı, yıllar boyunca ya iç ya da dış göçler ile yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Afganistan'ın göç tarihine kısaca bakılırsa, ülkenin göç ile her dönem iç içe olduğu görülmektedir. 1979 öncesinde Afgan halkı, temelde ekonomik nedenlere bağlı olarak, var olan etnik akrabalık ilişkilerine de dayanarak genellikle Pakistan'a ve 1973 yılında gerçekleşen petrol krizinden doğan iş ihtiyacı nedeni ile de İran'a göç etmiştir (Kuschminder ve Dora, 2009). 1979-2001 yılları arasındaki göçler, genelde savaşlar, iç ve dış çatışmalardan dolayı gerçekleşmiştir. Bu dönemde göçlerin büyük çoğunluğu yine Pakistan ve İran'a doğru olmuştur. Ancak bu göçler ile gelenler, 1979 ve öncesinde gelenlere göre farklı adlandırılmıştır. İki ülke de bu yıllar arasında gelenleri, sığınmacı ve mülteci olarak nitelendirmiştir (Eryurt ve Koç, 2017). Yani İran ve Pakistan, bu dönemlerde gerçekleşen göçlere pek sıcak bakmamıştır. 2001 yılı sonrasına gelindiğinde ise Afganistan, büyük bir çatışmanın ortasında kalmış, Amerika Birleşik Devletleri, birlikte olduğu birkaç devlet ile Afganistan'da hüküm süren Taliban hükümetine son vermiştir. Çatışmaların sıcak olduğu yıllarda Afganistan, göç vermeye devam etse de 2010'lu yıllara gelindiğinde, çeşitli teşvikler ve zorlamalar dahilinde Afganistan'a dönüşler başlamıştır (Geyik Yıldırım, 2018; The UN Refugee Agency, 2014). Ancak bu durum, yine de çok uzun sürmemiştir.

2021 yılına kadar Afganistan, ABD ve NATO himayesinde desteklenen merkezi hükümet yönetiminde kalmıştır. Ancak bu destekleme de kronikleşen Afgan hükümetleri istikrarsızlığının ve Afgan göçünün önüne geçememiştir. Yaklaşık 20 yıllık sürenin sonunda da ABD ve NATO ülkeden çekilme kararı almıştır. Bunun sonucu olarak, ülkenin zaten belli bir kısmını ele geçiren Taliban, bu çekilme ile birlikte ülkeyi tamamen hakimiyeti altına almıştır (Köroğlu, 2021). Taliban rejimini daha önceden de deneyimleyen ve yeniden bu işgale şahit olan Afganistan halkı, yine kitleler halinde ülkeyi terk etmeye başlamıştır. Ancak önceki yıllarda olduğunun aksine bu sefer, Pakistan ve İran, kapılarını Afgan halkına tamamen kapatma çabasına girmiştir, elinden geldiğince bu iki ülke, Afgan halkını ülkelerine kabul etmemiştir. Bundan dolayı Afgan halkı, göçün yönünü batıya doğru çevirmiştir (Arınç, 2018). Bu durum neticesinde, 20. yüzyılın sonlarına kadar yakın komşulara doğru gerçekleşen Afgan göçleri, 21. yüzyılın başlarından itibaren Türkiye ve AB'ye doğru yönelmiştir (Obayd, 2020).

Bu bağlamda Afgan halkının Türkiye'ye göçü yeni olmasa da Afgan göçmenler, sayısal olarak ülkede önemli bir boyuta ulaşmıştır. Nitekim Afgan göçmenler, 2018 yılından bugüne Türkiye'ye göç hareketliliğinde birinci sırada yer almaktadır. 2020 yılı sonu itibarıyla Türkiye'ye uluslararası koruma başvurusu yapan toplam 31 bin 334 kişinin 22 bin 606'sı Afgan uyruklu göçmenlerdir. Yine 2021 yılında Türkiye'de yakalanan 119 bin 868 düzensiz göçmenin 49 bin 952'si Afgan uyruklu'dur. Afgan göçmenler, bu sayı ile yine düzensiz göç alanında birinci sırada bulunmaktadır (GİGM, 2021). Bu rakamlar dışında, birçok Afgan'ın ülkede çeşitli izinler ve uluslararası koruma statüsünde ya da yasadışı bir şekilde bulunduğu da bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, Afganistan uyruklu göçmenlerin Türkiye'de göçmen demografisinde oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bu açıdan, bu çalışmada, Türkiye'de göç olgusunun anlaşılabilmesi ve ortaya çıkan sorunların çözümüne katkı sunulması amacıyla Afgan uyruklu genç göçmenlerle nitel bir durum çalışması gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, çokkültürcü sosyal hizmet perspektifinden Afgan uyruklu gençlerin kültürel karşılaşma bağlamında deneyimledikleri sorunların derinlemesine incelenmesini amaçlamaktadır. Bundan dolayı, nitel araştırma metodolojisi çerçevesinde gerçekleştirilmiş olan bir durum çalışmasıdır. Nitekim nitel araştırmanın önemli yanlarından bir tanesi de göç gibi sosyal olaylarda, sosyal yaşamda meydana gelen durumları bir periyod dahilinde geniş ve zengin veriler sunarak araştırmacıya yardımcı olmasıdır (Suğur, 2018: 32).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Uşak ilinde ikamet eden Afgan uyruklu gençler oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 'Uşak Afganistanlılar Yardımlaşma Derneği'ne üye olan ve 15-25 yaş grubu kategorisinde yer alan, 25 Afgan uyruklu genç oluşturmaktadır. Araştırma çerçevesinde ilgili dernek vasıtasıyla kar topu tekniği kullanılarak, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 25 Afgan uyruklu gence ulaşılmış ve 15.04.2022-30.04.2022 tarihleri arasında derinlemesine bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Afgan uyruklu gençlerin kültürel karşılaşma bağlamında yaşadıkları sorunlar, kendi kültürel perspektiflerinden ortaya konulmaya ve anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmada Uşak ilinin seçilmesinin nedeni, yörede yoğun bir Afgan göçmen nüfusu bulunmakla birlikte, gençler özelinde yapılmış herhangi bir bilimsel çalışmanın olmamasıdır.

Araştırmanın örneklem grubuna dair cinsiyet bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Cinsiyet Dağılımı

CİNSİYET	SAYI	YÜZDE
Erkek	17	%68
Kadın	8	%32
TOPLAM	25	%100

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Afgan uyruklu gençlerin 17’si erkek, 8’i kadındır. Kadınlar, anavatanlarından farklı bir ülkede yaşamalarından dolayı yabancılarla konuşmaktan çekinmekte, ancak zorunlu durumlarda iletişim kurmaktadırlar. Bu durum, araştırmaya kadın katılımının erkeklerle göre daha düşük olmasının temel nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmaya katılanlar demografik açıdan değerlendirildiğinde, katılımcıların 18-25 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Medeni durum açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların 3’ü evli, 22’si ise bekarıdır. Katılımcılar eğitim durumları açısından değerlendirildiğinde, yalnızca okuma yazma bildiğini belirten 3 katılımcı bulunmaktadır. Buna karşın 6 katılımcı lise eğitime, 8 katılımcı ise lisans eğitime devam etmektedir. Lisans mezunu olduğunu belirten katılımcı sayısı ise 3’tür. Kadın katılımcıların 6’sı lise eğitime, 2’si ise lisans eğitime devam etmektedir. Erkek katılımcılar arasında lisans eğitime devam eden 6 katılımcı bulunmakta, diğer katılımcılar, çalışma hayatında yer almaktadırlar. Katılımcılar arasında öğrenci olanların sayıca fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, Afgan gençlerin çoğunluğu için öğrenciliğin, Türkiye’de ikameti kolaylaştıran bir statü olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Katılımcılar, meslek sahibi olmaları açısından değerlendirildiğinde, 1 katılımcının makine mühendisi, 1 katılımcının ise inşaat mühendisi olduğu görülmektedir. Katılımcılardan yalnızca öğrenci olan 6’sı dışında, 8 katılımcı, öğrenim görmekle birlikte, tekstil, inşaat, deri sanayi vb. sektörlerde işçi olarak çalışmaktadır. Diğer katılımcılar ise yine belirtilen sektörlerde işçi olarak çalışmaktadırlar. Katılımcılar, gelir durumları açısından değerlendirildiğinde, hiç geliri olmadığını ya da asgari ücretin altında bir geliri olduğunu belirten katılımcı sayısı 9 iken, aylık gelirinin asgari ücret tutarında olduğunu belirten katılımcı sayısı 10’dur. Asgari ücretin üzerinde bir gelire sahip olduğunu belirten katılımcı sayısı ise 6’dır.

Katılımcılar, son olarak, Türkiye’de bulunma süreleri açısından değerlendirildiğinde ise, Türkiye’de ikamet süresi 1-3 yıl arasında olan katılımcı sayısı 10 iken, 3-5 yıl arası olan katılımcı sayısı, 9’dur. 5 yıldan daha fazla ikamet süresi olan katılımcı sayısı ise 6’dır.

Araştırmaya ilişkin demografik bilgiler, Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılar	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Meslek	Aylık Ortalama Gelir (TL)	Türkiye’de Bulunma Süresi
EK1	22	Bekar	Lisans	Öğrenci/İşçi	500	1 yıl
EK2	18	Bekar	Öğrenim Görmemiş	Tabakhane İşçisi	4500	1,5 yıl
EK3	19	Bekar	Lise	İnşaat İşçisi	6000	4,5 yıl
EK4	23	Evli	Öğrenim Görmemiş	Tabakhane İşçisi	4500	5 yıl
EK5	21	Bekar	Lisans	Öğrenci/İşçi	700	2 yıl
EK6	23	Bekar	Lise	Tekstil İşçisi	5000	5 yıl
EK7	22	Bekar	Lisans	Öğrenci/Tercüman	3000	3 yıl
EK8	18	Bekar	Lise	Tekstil İşçisi	4500	1,5 yıl
EK9	25	Evli	Lisans	İnşaat Mühendisi	9000	7 yıl
EK10	19	Bekar	Lise	Tornacılık	4500	3,5 yıl
EK11	25	Bekar	Lisans	Makine Mühendisi	6000	7 yıl
EK12	20	Bekar	Lisans	Öğrenci	500	1,5 yıl
EK13	20	Bekar	Lisans	Öğrenci	500	2 yıl
EK14	22	Bekar	Öğrenim görmemiş	Tabakhane İşçisi	6000	5 yıl
EK15	22	Evli	Lise	İnşaat İşçisi	6000	6 yıl
EK16	25	Bekar	Lisans	Tekstil İşçisi	4500	1 yıl
EK17	25	Evli	Lisans	Öğrenci/Mobilyacı	9000	6 yıl
KK1	23	Bekar	Lisans	Öğrenci/Garson	4500	3 yıl
KK2	25	Bekar	Lisans	Öğrenci/Resepsiyon	4500	10 yıl
KK3	20	Bekar	Lise	Öğrenci	Yok	3 yıl
KK4	18	Bekar	Lise	Öğrenci/Tekstil işçisi	6000	5 yıl
KK5	18	Bekar	Lise	Öğrenci	4000	5 yıl
KK6	18	Bekar	Lise	Öğrenci	Yok	5 yıl
KK7	18	Bekar	Lise	Öğrenci	Yok	5 yıl
KK8	20	Bekar	Lise	Öğrenci/Tekstil işçisi	4500	6 Yıl

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Afgan uyruklu gençlerin göç sürecinde kültürel karşılaşma noktasında yaşadıkları sorunların ortaya konulabilmesi için, öncelikli olarak literatür taraması yapılmış ve alana hâkim kişilerin görüş ve önerileri doğrultusunda rehber bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu rehber form doğrultusunda katılımcılarla derinlemesine bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme, ortalama 40 dakika sürmüştür. Yapılan gizlilik ve gönüllülük sözleşmesi çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmeler, katılımcıların onayı ile kayıt altına alınmış, sonrasında yazılı kayda aktarılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların, dil konusunda, sorun yaşadıklarında bir tercümandan yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, nitel araştırma metodolojisi çerçevesinde, içerik analizine tabi tutularak, betimsel olarak çözümlenmiş, Uşak'ta yaşayan Afgan uyruklu gençlerin karşılaştıkları kültürel sorunlar, öznel perspektiflerinden ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Veriler, araştırmanın temel amaçları dolayımında kategorize edilerek, tarafımızdan yorumlanmıştır.

Araştırma çerçevesinde katılımcıların gizliliğine riayet etmek üzere, erkek katılımcılara "EK" kodu, kadın katılımcılara "KK" kodu verilerek görüşme sırasına göre, metin içerisinde "EK1, EK2; KK1, KK2" şeklinde ifade edilmiştir.

BULGULAR

Afgan Gençlerin Aile Yaşamına ve Kadının Ailedeki Konumuna Dair Bulgular

İnsanoğlu nerede ve ne zaman olursa olsun meydana gelen ihtiyaçlarını birliktelik ve iletişim yoluyla aşmaya çalışmıştır (Aksöyek, 1984). Bu gereksinimlerin karşılandığı ve sorunların çözüldüğü mekanizma ise, toplumun en küçük yapı taşı olan ailedir (Kırık, 2014). Aile, belirli kültürel değerlere ve normlara sahip olan sosyal bir sistemi ifade eder (Hallaç ve Öz, 2014). Nitekim kişinin dünyaya geldiğinde ilk öğrenme yeri, insanı insan yapan, kişinin kültürünün, öz benliğinin oluştuğu kurum ailedir. Bu sebepten aile, kişinin kültürel oluşumunda en önemli kurumlardan biridir.

Bu açıdan katılımcıların aile yapılarının ve aile içi ilişkilerinin anlaşılması ve göç sonrasında ailelerine ilişkin yaşanan değişikliklerin ortaya konulması büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, katılımcılara ailelerinin demografik yapısı, kadının ailedeki konumu, aile içi güç ilişkileri ve ailenin ekonomik hayata katılımına dair sorular yöneltilmiş ve Afganistan ile Türkiye'deki yaşam deneyimleri açısından karşılaştırmaları istenmiştir. Katılımcılara öncelikle Afganistan'da aile yapılarının nasıl olduğu ve ailelerinin kimlerden oluştuğuyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Elde edilen cevaplar değerlendirildiğinde, Afganistan'da geniş aile yapısının hala sürdüğü ve ailede babaanne, anneanne, dede, amca, hala, teyze gibi aile büyükleriyle beraber yaşandığı görülmektedir. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmektedirler:

"Afganistan'da 18 kişilik bir ailem vardı. 6 erkek kardeş, 2 kız kardeş, annem, babam, 4 de yeğenim ve 2 tane yengem var. Burada 5 kişiyle yaşıyorum." (EK4)

"Afganistan'da 15 kişiydik. 9 kardeşiz. Anne, baba, babaannem ve 3 halamla beraber kalıyorduk." (EK5)

"Biz baya kalabalığız. Abilerim evli ve bizde kalıyorlar. Annem, babam, biz 5 kardeşiz. İki abim evli. Birinin 5, diğerinin 4 çocuğu var ve eşleri ile beraber 18 kişiyiz." (KK1)

"Annem, amcam, amcamın eşi ve biz 8 kardeşiz. Babam Corona'dan vefat etti. İki abim evli, birinin 6, birinin 5 çocuğu var. Toplam 24 kişiyiz." (KK2)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, Afgan aile yapısı, geniş ailenin ötesinde oldukça kalabalık bir nüfusu da barındırmaktadır. Ancak yapılan göçler ile birlikte bu yapının bozulduğu, kopmalar gerçekleştiği ve geniş ailenin çekirdek aile yapısına dönüştüğü görülmektedir. Bu bulgu, konu ile ilgili yapılan pek çok araştırma sonucunda da benzer olarak görülmektedir (Bkz. Sarıtaş vd. 2016). Bu durumun öncelikli sebebi, özellikle erkek göçmenler için ekonomik zorunluluktur. Ekonomik nedenlerle Afganistan'dan göç etmek zorunda kalan erkek göçmenlerin geniş aile yapısından, göç edilen yerde arkadaşlarıyla beraber kalınan bir hane yaşamına geçtikleri görülmektedir. Nitekim 17 erkek katılımcınının 14 tanesi bu durumdadır:

"Ailem şu an Afganistan'da. Ben İranlı bir arkadaşım ile birlikte kalıyorum." (EK10)

"Toplamda orada 7 kişiydik. Burada kardeşim ve ben varız sadece. Onlar buraya gelmeyi istiyorlar, fırsatları olursa." (EK11)

"Annem, babam ve 4 kardeşim, burada 4 kişi kalıyoruz. Ailemden kimse yok, hepsi Afganistan'da." (EK14)

Kadın katılımcılar özelinde değerlendirildiğinde, aileden kopma sebeplerinin başında ekonomik gerekçelerin gelmediği görülmektedir. Kadınlar, erkekler gibi, bu yolculuğa tek başlarına çıkmayı göze alamamaktadır. Ancak savaş gibi göçü kaçınılmaz kılan gerekçeler, anavatandan ayrılmaya mecbur bırakmaktadır. Burada dikkati çeken nokta, göçün çoğunlukla çekirdek aile ile birlikte deneyimlenmesidir:

"Afganistan'da 8 kişiydik, orada bir kardeşim kaldı. Biz savaştan dolayı göç etmek zorunda kaldık. Kardeşim orada dedemlere bakıyor, onlarla kalıyor. Dedemler gelemediği için, o onlarla kaldı." (KK6)

"Afganistan'da 6 kişilik bir aileydik; annem, babam ve 2 kız, 1 erkek kardeşim. Babam Afganistan'dayken Taliban ile savaştan dolayı vefat etti. Biz, Türkiye'ye 5 kişi geldik." (KK8)

Katılımcıların aileleri, ailedeki güç ilişkileri, kadının konumu ve çocuğun değeri açısından değerlendirildiğinde, Afganistan'daki aile yapısının ataerkil özelliklere sahip olduğu ve ailedeki kararların tamamının en büyük erkek aile ferdi tarafından verildiği görülmektedir. Bu durum, katılımcıların tümü tarafından ifade edilmektedir. Ancak göç sonrasında, bu anlayış büyük oranda değişmiş, kadın, ailede daha fazla söz sahibi hale gelmiştir:

"Bizim ailede ne olursa olsun baba kararları verir. Babam yoksa amcam, amcam yoksa evin en büyük erkeğinin sözü geçerdi. Bizim evde çocuğa değer verilirdi. Ama Afganistan'da çoğu ailelerde çocuğa değer verilmez. Ama çocuğa nasıl bakılır, büyütülür, bilmemelerinden kaynaklanıyor. Aile bağı, bireylere göre değişir aslında. Türkiye'de nasıl bağlı ya da daha kopuk aileler varsa Afganistan'da öyle." (EK7)

"Anne ve babamın ilişkisine gelecek olursak, onların ilişkisi Türkiye'de daha rahat oldu. Çünkü Afganistan'da erkek egemen toplumdaki babam etkilendiği için, kararları hep babam verirdi ama şimdi burada annemle birlikte konuşarak bir karar alıyorlar." (KK7)

“Afganistan’dayken babamın davranışları çok sertti. Türkiye’ye geldiğimiz zamandan bu yana davranışları gayet ılımlı bir şekilde döndü. Afganistan’da kararları babam verirken Türkiye’de kararları annem veriyor.” (EK3)

Kadın, Türkiye’de aile hayatı içerisinde daha fazla söz sahibi olmakla birlikte, çalışma hayatı açısından değerlendirildiğinde, Afganistan’da olduğu gibi Türkiye’de de çoğunlukla çalışma hayatının dışında kaldığı görülmektedir. Ailenin geçimini yine Afganistan’da olduğu gibi baba veya varsa büyük erkek çocuk karşılamaktadır:

“Afganistan’da ve burada geçimimizi babam sağlıyor, sadece Afganistan’da ufak olduğum için ben çalışmıyordum. Şimdi ise ben de çalışıyorum.” (EK3)

“Babam sağlıyordu. Afganistan’da üniversitede güvenlik görevlisi olarak geçimimizi sağlıyordu. Burada ise sadece 2 tane ağabeyim fabrikada çalışarak geçimimizi sağlıyorlar. Çünkü babam artık yaşlandı ve buradaki ağır işleri yapabilecek durumda değil. Annem ile benim de çalışmamı istemiyorlar.” (KK3)

Afgan Gençlerin Eğitim Hayatlarına Dair Bulgular

Eğitim şartlarında sekteye uğrama ve yetersizlik, meydana gelen göçlerin başlıca sebepleri arasında yer almaktadır (Kaştan, 2015). Aileler, özellikle çocuklarının eğitim hayatlarında meydana gelen aksamalardan dolayı ya da daha iyi eğitim şartlarına sahip olabilmek için de göçe yönelebilmektedir. Ancak yaklaşık son 10 yıla kadar gerçekleşen Afgan göçü için nedensel boyutta bundan söz etmek pek mümkün değildir. Bu göçlerde eğitim konusu başlangıçta oldukça arka plandadır. Türkiye’ye geldikten sonra bu konuya verilen önemin arttığı görülmektedir. Ancak yine de dil bilmeme ve eğitim hayatının getirdiği maddi yük, eğitim sürecini olumsuz yönde etkilemektedir (Buz, vd. 2020). Nitekim 2015 yılı verilerine göre, Afganistan’da 15 yaş ve üzeri okuma yazma bilenlerin oranı %38,2’dir ve Afganistan’ın Gayri Safi Milli Hasıladan (GSMH) eğitime ayırdığı pay yüzde 3,4’dür (The World Factbook, 2017).

Bu bağlamda Afganistan’daki eğitim sistemi değerlendirildiğinde, 6+3+3 şeklinde, örgün ve zorunlu bir eğitim sistemi olduğu görülmektedir. İlkokuldan itibaren kız ve erkek çocukların ayrı ayrı eğitim gördükleri katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ancak Taliban’ın ülkeye hâkim olmasıyla kız çocukların okula gidemediği de önemle belirtilmiştir. Tüm katılımcılar tarafından Türkiye’deki eğitim hayatının daha iyi ve verimli olduğu şu şekilde ifade edilmektedir:

“...Burada kısa bir dönem eğitim almama rağmen Afganistan ile çok farklı olduğunu anladım. Burada kız-erkek karışık ama ben orada 12 yıl ayrı okudum, burada sandalye masalar yeni, akıllı tahtalar var, ama orada kara tahta vardı. Eğitim konusunda burası Afganistan’dan daha iyi. Afganistan’da eğitim 6 yıl ilkokul, 3 yıl ortaokul, 3 yıl lise toplam 12 yıl zorunlu ve örgün eğitim var. Ama Taliban geldikten sonra şu an kızlar okula gidemiyor. Dersler, genellikle eşit şekildedeydi hem dini hem de diğer dersler vardı.” (EK1)

“Burada lise okuyorum. Orada 8 yıl okudum ben. Burada her şey hazır, orada böyle bir şey yok ki; yerde oturuyoruz. Kitap kalem yok, taşıma yok, yürüyerek giderdik okula. Orada da eğitim yılı aynı burada ki gibi. Kız -erkek karışık değil, ayrı.” (KK5)

Yukarıda da ifade edildiği gibi katılımcılar, Türkiye'deki eğitim hayatlarını Afganistan'a göre pek çok açıdan olumlu bulmaktadırlar. Ancak çok yaygın olmasa da okul idarecilerinin, öğretmenlerin, diğer velilerin ve okuldaki çocukların Afganlara karşı bazı tutum ve davranışlarının, eğitim hayatlarını olumsuz etkileyebildiği de ifade edilmektedir:

"Arkadaşlar tarafından bazen şakasına bazen de ciddi olarak, sen kendi vatanın için savaşmamışsın gibi ifadeler kullanabiliyorlar." (EK3)

"...Ama bize yabancı olduğumuz için ayrımcılık yapılıyor. Diğer arkadaşlık ilişkilerimizde de Türkmen olduğum için beni sıcak karşıladılar. Ama Türkmen olmayıp Afgan olan diğer arkadaşların sorun yaşadığını hem duydum hem gördüm." (EK9)

"Bize kötü davranmadılar ama illa aramızda diğer öğrencilerle fark oluyordu. Çünkü bazen onlarla daha fazla ilgileniyorlardı, bizimle iletişim zor kurdukları için. Ama onun dışında sınıf arkadaşlarım bir sorunum olduğunda bana yardımcı oldular, beni anlamaya ve yeni Türkçe kelimeler öğretmeye çalıştılar." (KK3)

Belirtilen olumsuz durumlarla karşılaşılabilmeyle birlikte katılımcıların büyük bir çoğunluğu eğitim-öğretim hayatları boyunca herhangi bir sosyal dışlanmaya ya da ayrımcılığa maruz kalmadığını ifade etmekte hatta uyum noktasında pozitif ayrımcılıkla bile karşılaştıklarını önemle belirtmektedirler:

"Bize karşı biz dışlanma ya da kötü gözle bakılma gibi bir şeyle karşılaşmadık; aksine yardımcı oluyorlar." (KK4)

"Hiçbir zaman ayrımcılık hissettirmediler bana, hatta öğretmenim benimle özel olarak ilgiledi, ders çalıştırdı ve zorlandığım her konuda destek oldu." (KK7)

"Öyle bir şey yok, ayrımcılık olmuyor. Hatta bazen bizimle daha çok ilgileniyorlar." (EK13)

"Okulda herhangi bir dışlanmaya maruz kalmadım. Zaten burada tek başıma yaşıyorum. Ailemin hepsi Afganistan'da." (EK5)

Afgan Gençlerin Çalışma Hayatlarına Dair Bulgular

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) verilerine göre dünyada 2019 yılında tahmin edilen göçmen işçi sayısı, 169 milyondur ((ILO), 2021). Bu rakamdan da anlaşılacağı üzere bugün çoğu ülkenin emek piyasasında göçmenler, büyük bir yere sahiptir. Her ne kadar devletler, bu düzensiz sistemi çeşitli yaptırımlarla engellemeye çalışsa da günden güne artan göçmen işçi sayısının önüne geçilememiştir (Castles & Miller, 1998). Bu açıdan pek çok devlet bünyesinde yasa dışı, düzensiz vb. statülerde göçmen işçi barındırmaktadır. Türkiye de bu ülkelerin başında gelmektedir.

Türkiye açısından, son dönemde göçmen grupları arasında sayısal olarak ilk sıralarda yer alan Afganlar, çalışma hayatında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Çalışılan işler ne kadar zor, alınan ücret ne kadar düşük, çalışma saati ne kadar fazla olursa olsun pek çok göçmen grubunun tercih noktası, Türkiye olmaktadır. Araştırma çerçevesinde de özellikle erkek katılımcıların ülkeye gelmesinin temel nedeni, ekonomik imkânsızlıklardır. Eğitim, sağlık, güvenlik vb. ihtiyaçlar, daha sonraki sıralarda yer almaktadır.

Bu bağlamda, erkek katılımcıların 2'si hariç tamamının çalışma hayatında aktif olarak yer aldığı görülmektedir. Katılımcılar, çalışma hayatlarına ilişkin şu değerlendirmeleri yapmaktadırlar:

"... Burada, ara tatilde bir arkadaşım tekstilde iş buldu ve 10 gün orada çalıştım, 1000 TL aldım. Türkiye, Afganistan'a göre, paranın oradan değerli olmasından dolayı ücret konusunda daha iyi ama çalışma saatleri Afganistan ile aynı. Sabah 8, akşam 5 idi, burada da öyle çalıştım. Mesela, annem öğretmen olmasına rağmen 8000 Afgan Afganisi alıyor, o da ortalama 100 dolara denk geliyor. Burada ise askeri ücret bile 300 dolara yakın." (EK1)

"Türkiye'de okula başlamadan yaklaşık 1,5 sene çalıştım. Afganistan'da birkaç hafta bir tekstilde çalıştım. Orada her işte çalışma saatleri farklı ve bir işin bile çalışma saati belli olmuyor. Afganistan'da asgari ücret diye bir ücret yok. Özel sektörde iş sahibi ne verirse o, bu paralar da Türkiye'den çok çok az oluyor. Afganistan'da sadece devlette çalışanların sigortaları var, başka kimseye sigorta yapılmıyor. Burada ise çalıştığım yerde her Türkün sigortası var ve hatta birkaç Afganistanlı arkadaşım bile patronları sigorta yapmış. Buradaki çalışma hayatında aldığım ücret, Afganistan'a göre iyi olsa da aynı yerde çalıştığım bir Türk'e göre az olduğunu gördüm." (EK5)

"Afganistan'da ve Türkiye'de çalışma hayatım oldu. Afganistan'ın çalışma şartı olarak daha iyi olduğunu söyleyebilirim. Ama emeğin karşılığını alma hususunda Türkiye'nin daha iyi olduğunu gördüm." (EK6)

Katılımcıların çalışma hayatına ilişkin ifadeleri değerlendirildiğinde, çalışma koşulları açısından Türkiye'deki çalışma hayatı, özellikle Afgan göçmenler için, Afganistan'a göre daha zorlu koşullar içerse de emeğin karşılığını almak ve sosyal güvenceye sahip olmak açısından Afganistan ile kıyaslanamayacak düzeyde imkân ve koruma sağlamaktadır. Ancak yine de göçmenler, çoğunlukla yasa dışı olarak çalıştıkları için haklarını savunmada herhangi bir başvuru mercii söz konusu değildir, bu da göçmenlerde hayal kırıklığına yol açabilmektedir (Güler, 2020).

Konu, kadın katılımcılar açısından değerlendirildiğinde, kadınların, erkek katılımcılarda olduğu gibi yüksek oranda iş piyasasında yer aldıklarını söylemek mümkün görülmemektedir. Nitekim ailesi ile birlikte burada yaşayan hiçbir katılımcının annesi, düzenli olarak çalışma hayatında yer almamaktadır. 4 kadın katılımcı öğrenci iken, diğer 4'ü ise öğrenim hayatı ile birlikte boş zamanlarında gündelik işlerde çalışmaktadırlar:

"... Orada da çalışıyorduk ama fabrikalarda değil, tarım işlerinde. Burada ise fabrika gibi yerlerde daha çok iş bulabildik. Babam yaşlı olduğu için ve fabrikada yeni iş öğrenemediği için onun yerine ablam ve ağabeylerim iş öğrenip fabrikada işe girdiler ve geçimizi bu yolla sağlıyoruz." (KK3)

"Afganistan'da buradaki kadar fabrika yoktu ve annem, ablam, ben genelde tarlada çalıştık, başka bir iş bilmiyorduk. Türkiye'de iş öğrenme imkânımız oldu ve çeşitli fabrikalarda, paketleme işlerini yapmayı öğrendik..." (KK8)

Afgan Gençlerin Dini Hayatlarına Dair Bulgular

Din, bir toplumun en küçük yapı birimlerinden en genişine kadar tamamının, tutum ve davranışlarını şekillendirebilen bir olgudur (Wach, 1987). Her toplumun din algısı, din kültürü, değer ve normları farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, din ile toplum arasında kültürel alanlarda sürekli bir etkileşim mevcuttur (Akyüz, 2007). Ortaya çıkan bu etkileşim, çeşitli değişim ve dönüşümleri de beraberinde getirmektedir (Aydın, 2001). Bu açıdan, Afgan toplumu için de din, toplumsal hayatın şekillenmesinde, norm ve ideallerin belirlenmesinde büyük öneme sahip etkenlerin başında gelmektedir. Dini liderlerin, önde gelen din adamlarının Afgan toplumu üzerindeki etkisinin oldukça fazla olduğu görülmektedir (Mohammadi, 2018).

Çalışma çerçevesinde, Afgan göçmenlerin, göç öncesinde Afganistan'daki dini hayatları ile Türkiye'ye göç ettikten sonraki süreçte Türkiye'deki dini hayatları, din-kültür etkileşimi bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar aynı dine mensup olursa da dinin, sosyal ve kültürel hayata yansımalarının iki ülke açısından oldukça farklı olduğu görülmektedir:

"Taliban gelmeden önce namaz kılmak için diğer dini şeyler için bir baskı yoktu ama Taliban'dan sonra bir zorlama ve korku olmaya başladı. Taliban'dan önce de Cuma namazlarında falan herkes işini bırakırdı, esnaf dükkânlarını kapatırdı ama şimdi bunu zorla yapıyorlar. Taliban'dan önce kadınlar, erkeklerle gezebiliyordu, saçları açık gezebiliyordu ama şimdi baskıdan dolayı gezemiyorlar." (EK1)

"...Taliban'dan önce devlet tarafından halka dini bir zorlama yoktu ama Taliban'dan sonra bir baskı var ve herkes bundan korkuyor. Hiç kimse açık gezemiyor, kadınlar tek başlarına sokağa çıkamıyor illa yanında bir erkeğin olması lazım. Hatta bir park var. Afganistan'da kadınların günü ayrı, erkeklerin günü ayrı. Karı-koca bile orada aynı gün gezemiyor. Türkiye, Afganistan'a göre dini açıdan çok serbest ve bir baskı, korku yok." (EK5)

"Orada din konusunda bizi çok zorladıkları için gerçek Müslüman nasıl olunur bilmiyorduk ama burada üzerimizdeki baskı azalınca neyin nasıl yapılması ve olması gerektiğini daha iyi anladık... Diğer konu ise orada yüzümüzün görünmemesi gerekiyordu sadece gözlerimiz görünüyordu okumaya giderken ama burada çok rahat nasıl istersek öyle gidip okuyabiliyoruz..." (KK3)

Katılımcıların ifadelerinden, her ne kadar aynı dine mensup olursa da dini kültürün iki ülkede farklı olduğu anlaşılmaktadır. Afganistan toplumu için Taliban yönetimi, dini hayatı belirleyen en önemli dönüm noktası olarak ifade edilmektedir. Nitekim tüm katılımcılar, konu ile ilgili değerlendirmelerini Taliban yönetimi öncesi ve sonrası olarak keskin çizgilerle ayırmaktadır. Taliban yönetimi, Afganistan'da dini baskı, korku ve zorlama ile eş anlamlı olarak ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra Taliban yönetimi olmaksızın da dini anlama ve yaşama bağlamında iki ülke arasında farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Katılımcılar tarafından Türkiye, dini hayatın, siyasi erkin tahakkümü olmaksızın özgürce yaşanabildiği bir ülke olarak değerlendirilmektedir.

Afgan Gençlerin Teknoloji Kullanımlarına Dair Bulgular

Toplumların, normlara uymasında, değerlerin önemsenmesinde, kültürün kazanılmasında ya da kaybedilmesinde teknoloji, önemli bir yere sahiptir. Dijitalleşen dünyanın, teknolojik gelişmeler ile kültürleri şekillendirmesi yadsınamaz bir gerçektir. Bugün teknoloji, insanların gündelik hayatında oldukça büyük bir yer kaplamakta ve insanoğlunun ilerlemesini sağlamakla birlikte, toplumların yapısını ve kültürel oluşumlarını da deformasyona uğratabilmektedir (Avcı ve Topçu, 2019). Gelişen teknoloji ile insanlar ya kendi kültürlerini farklı paylaşım platformlarında göstermekte ya da başka toplumların kültürlerinden bu ağlar aracılığıyla haberdar olmaktadır. Bu durum da büyük bir kültürel etkileşime yol açmaktadır.

Nitekim araştırmada, teknoloji-kültür etkileşimi bağlamında, Türkiye'ye göç eden Afgan uyruklu gençlerin kitle iletişim araçlarına erişim, kullanım ve kültürel etkilenme düzeyleri tespit edilmeye çalışılmış olup, özellikle ekonomik nedenler dolayısıyla Afganistan'da sahip olunan olanaklarla Türkiye'deki olanakların birbirleriyle kıyaslanamayacak düzeyde farklı olduğu ortaya konulmuştur. Afganistan'da kitle iletişim araçlarına erişmenin oldukça zor olduğu ve kullanım açısından da ciddi kısıtlamaların söz konusu olduğu görülmektedir. Bu durum, katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

“Telefon kullanımı orada çok yaygın değil. Her genç 17-18 yaşlarına geldiğinde telefon istiyor ama maddi nedenlerden dolayı her aile alamıyor. Mesela benim 17 yaşında erkek kardeşim var. Ona telefon alındı ama ondan büyük kız kardeşim var ona alınmadı. Kızlara pek alınmıyor. Telefon kullanan kişilerin hepsi de sosyal medya kullanır. Bu konuda da hiçbir kısıtlama yoktu. Her şeyi yapabiliyor ve paylaşabiliyorduk. Afganistan'da Türk dizileri ya da başka aşk dizileri Farsçaya çevrilip Afganistan'da yayınlanıyordu ama Talibandan sonra bu yapılmıyor şu an.” (EK5)

“... Ben Afganistan'dayken telefonum falan yoktu. Orada hala evinde televizyon olmayan aileler var. Orada sosyal medyayı denetleyen herhangi bir birim yok. Onun için daha rahat paylaşım yapılabilir. Orada mesela evde wifi yoktu, burada var. Orada dışardan yemek söyleyemiyordun burada sipariş verebiliyorsun.” (EK9)

“Televizyona istediğimiz zaman bakabiliyorduk. Ama telefonu 17 yaşına geldiğimde kullanmaya başladım ve o kadar sık kullanmıyordum. Sadece Türkiye'ye bizden önce giden ablamla görüşmek için almıştık, onun dışında sosyal medya kullanmıyorduk. Buraya geldiğimde ise Instagram açtım ama özgürce kullanmam yine çok zor çünkü ağabeyim bu konuda beni biraz sıkıyor.” (KK3)

Afgan Gençlerin Sosyo-Kültürel Hayatlarına Dair Bulgular

Kültür, en öz şekliyle, insana dair her şeydir. Bu şey, insan müdahalesiyle üretilenleri içerir. Somut olarak yeme-içme, kılık-kıyafet, alet ve müzik olabilir. Soyut olarak ise değer, idea, norm, dil, inanç olabilir. Bunların hepsi birer kültürdür ve insan ürünüdür. Doğuştan gelen, doğanın ürettiği hiçbir şey

söz konusu değildir. Yani kültür, insanı insan yapan maddi-manevi öğelerin bir bütünüdür (Turhan, 1994; Gökalp ve Ergur, 2018). Bu açıdan kültür, her şeyden önce, öğrenilir ve öğretilir (Çüçen, 2005).

Sosyal hayat ise, insanın dünyasını oluşturan, dış dünya ile ilişkilerini, eylemlerini içeren bir kavramdır. Her ne kadar insanlar genç, çocuk, kadın, çift vb. farklı gruplar şeklinde ayrılrsa da sosyal hayat onları bir arada tutar. Bundan dolayı her insan, kendi dünyasına sahip olmakla birlikte bir şekilde sosyal hayat aracılığı ile yaşam dünyasını diğer insanlarla paylaşır. Sosyal hayat, kültür ile cisimleşmiş bir yapıya sahiptir. Bu sebeple insanoğlu, kendi kültürünü sosyal hayatın her alanında göstermekte ve farkında olsun ya da olmasın sosyal hayatını, kültürü çerçevesinde yaşamaktadır (Slattery, 2007). Kılık-kıyafet, yeme-içme, eğlence, akrabalık-komşuluk-arkadaşlık kültürlerini, kısacası tüm yaşam pratiklerini kendi kültürü penceresinden uygulamaya koymaktadır. Ancak bu kültürel yaşam, zorunlu göç gibi durumlarda sekteye uğramakta, değişmekte ya da tamamen ortadan kalkabilmektedir.

Bu bağlamda, çalışma çerçevesinde Afgan göçmenlerin, göç öncesinde Afganistan'daki sosyal hayatları ile Türkiye'ye göç ettikten sonraki süreçteki sosyal hayatları karşılaştırılmıştır. Kültürel karşılaşma noktasında, hayat tarzında ve sosyal hayatta ortaya çıkan değişim ve dönüşümler, karşılaşılan sorunlar, göç edilen topluma uyum çabaları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılımcıların perspektifinden yaşanan bu kültürel süreç, şu şekilde ifade edilmektedir:

“Okula gidiyordum. İngilizce ve matematik kursuna gidiyordum. Türkiye'ye gelmeden önce kursa gittiğim için İngilizcem çok iyiydi ama burada devam ettiremediğim için o kadar iyi değil. Genelde de arkadaşlarımla beraber bir şeyler yapıyorduk. Ancak burada şu an oradaki arkadaşlarım gibi arkadaşlarım yok.” (EK1)

“Afganistan'da sabah namazında kalkıyorduk, sonrasında babam izin vermiyordu yatmamıza. (Öğle) saat 12'ye kadar okula gidiyordum. 3 saat okulda geçirdikten sonra tekrar işe geliyordum. Buradaysa işten çıktıktan sonra arkadaşlarla vakit geçiriyordum.” (EK11)

“Orada okul ve ev işleri dışında hiçbir aktivitemiz yoktu, istediğimizde tek başımıza çıkıp gezemiyorduk. Buraya alışıncaya kadar kurslara gitmeye ve sınıf arkadaşlarımızla geziye gitmeye başladık.” (KK3)

Görüldüğü üzere, öncelikli olarak, katılımcıların gündelik hayattaki aktiviteleri, Afganistan ile oldukça farklıdır. Nitekim kadın-erkek ayrımı olmaksızın katılımcıların büyük çoğunluğunun Türkiye'ye geldikten sonra, gündelik aktiviteleri oldukça artmış ve değişmiştir. Bunun yanı sıra, sosyal hayata yansıyan en önemli kültürel göstergelerden olan, yeme-içme ve giyim-kuşam kültürü açısından değerlendirildiğinde, Afganistan gibi geleneksel yapıya sahip olan ülkelerin, kendine has yeme-içme ve giyim-kuşam alışkanlıklarıyla ön plana çıktıkları görülmektedir. Araştırma çerçevesinde, katılımcıların, konu ile ilgili olarak göç öncesi ve sonrasındaki hayatlarını şu şekilde değerlendirdikleri tespit edilmiştir:

“Afganistan'da geleneksel Afgan elbisesi giyiyorduk, çok rahattı. Ben hep orada onu giyiyordum hatta ilk buraya geldiğimde hiç rahat edemedim bu kıyafetlerle. Ama giymek

zorundaydım. O kıyafeti, bir defa giydim. Bana garip garip bakanlar oldu. O yüzden bir daha giymedim. (Yeme-içme kültürü açısından) Afgan pilavı var, buradaki pilavdan çok farklı. Kebap var, buradaki Adana kebaptan biraz farklı. Buradaki ciğer kebabı bizde de var. Afganistan'da et bol olduğu için çok yedik, buradan fazlaydı. Kabak yemeğini de mesela ilk defa burada yedim Afganistan'da yoktu. Yani burada arkadaşların evinde Afgan yemekleri yapmanın dışında genelde Türk yemekleri yiyorum. Yeme alışkanlığım Afganistan'a göre bayağı değişti." (EK5)

"Kıyafet olarak Afganistan, daha kapalıydı. Burada Türklerin giyindiği gibi giyiniyorum. (Yeme-içme kültürü açısından) Afgan yemekleri yapıyoruz. Ara sıra Türk yemekleri de yapıyoruz. İlk ayda (Türk yemeklerini yemek zor) oldu ama daha sonra alıştık." (KK6)

Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların Afganistan'da geleneksel yeme-içme ve giyim-kuşam kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olmakla birlikte, Türkiye'ye göç sonrasında özellikle giyim-kuşam kültürü açısından uyum sağlamakta zorlandıkları ve Afganistan'daki giyim-kuşam alışkanlıklarını yalnızca birkaç gün devam ettirebildikleri görülmektedir. Yeme-içme kültürü ise daha çok bireysel tercihlere dayalı olduğundan Afganistan'daki yeme-içme alışkanlıkları, Türkiye'de de rahatlıkla sürdürülebilmektedir.

Buna ek olarak, akrabalık, komşuluk, arkadaşlık ilişkileri açısından değerlendirildiğinde, Afganistan'dan göçle gelen gençlerin, Türkiye'ye geldikten sonraki sosyal hayatlarının tamamen değişime uğradığı ve daha sınırlı bir sosyal çevre ile etkileşimde bulunmak zorunda kaldıkları önemle vurgulanan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar bu durumu, şu şekilde ifade etmektedirler:

"Afganistan buraya göre daha sosyal. Mesela, annem ve babam, amcam veya dayımların evine herhangi bir şey olmasa dahi, özlediği için belli aralıklarla giderler. Hatta 1 ay boyunca bir gidip gelme olmadı mı birbirlerine kırılırlar. Niye gelmiyorsun? Biz bir şey mi yaptık? Diye. Afganistan'da birisi evlendi mi genelde (evden) ayrılmıyor. Anne ve babası ile kalmaya devam ediyor, evler geniş ve odalar çok. Çoğu ev herkesin kendinin, kira değil. O yüzden akrabalık ilişkileri (orada) daha sıkıydı. Burada öyle değil. Komşularla da ilişkimiz iyiydi ama burada komşularıyla tanışmadım. (Orada) herhangi bir komşumuz ya da akrabamız misafirlğe geldiğinde, geldiği zamana göre, bol etli pilav yapılır. Mesela ikindi (vakti) geliyorsa ona mutlaka yemek hazırlanır. O saatte gelen, yemek yemeye gelmiş demektir. Hatta kalır bile. Bizde özellikle akrabalarda kalmalar çok olur." (EK5)

"(Orada) sürekli birbirimize gidip gelirdik. Komşularımızla ve akrabalarımızla aramız iyiydi. Burada ise evden dışarı çok çıkmadığımız için kimseyi tanımıyoruz. Komşularla gidip gelmiyoruz. Sadece eve gelirse, ev sahibimiz geliyor." (KK8)

Bu bağlamda, son olarak Afganistan'dan Türkiye'ye göç ile gelen Afgan gençlerin ev sahibi ülkede geçirdikleri süre zarfında mevcut topluma entegrasyonları çerçevesinde yaşadıkları temel sorunlar ve herhangi bir sosyal dışlanma ya da ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları değerlendirilmiştir. Katılımcılar, bu konudaki deneyimlerini şu şekilde aktarmaktadırlar:

"Dil sorunu yaşadım, yer yön bilmeme sorunu yaşadım. Gezmek istiyordum ama kaybolurum diye korkuyordum. Hatta İstanbul'da arkadaşlarıma beni gezdirin, beni gezdirin diye çok söyledim. Ama işimiz var dediler. Ben de kendim çıktım. Geze geze kaybola kaybola öğrendim..." (EK5)

“Dil eksikliği yaşadık ve buraya geldiğimizde 1 ay boyunca yolda olduğumuz için üzerimiz kötü haldeydi. Bu yüzden insanlar, bize kötü kötü baktılar. Buraya geldiğimizde nerede yemek yiyeceğimizi, hangi yöne gideceğimizi bile bilmiyorduk. Hiç bilmediğimiz ve bize uzak olan bir kültürle etrafımızın sarmalanmasına hemen alışamadık.” (KK3)

Görüldüğü üzere katılımcıların başlangıçta yaşadığı ilk sorunlar, dil ve yer-yön bilmemidir. Dil sorunu, bütün katılımcıların ortak sorunudur. Nitekim uluslararası göçlerde dil problemi, göç sürecinde en başta gelen sorunlar arasında yer almaktadır (Ayvaz, 2019). Literatürde yer alan pek çok çalışma da benzer şekilde durumu doğrulayan sonuçlara sahiptir (Şimşir ve Dilmaç, 2018).

Entegrasyon sürecini aksatacak diğer bir husus olarak, yerel halkın göçmenlere karşı ayrımcılık-ötekileştirme duygusu içerisinde hareket etmesi açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunlukla sosyal dışlanma ya da ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmekle birlikte yine de olumsuz bazı olaylarla karşılaştıklarını ifade ettikleri görülmektedir:

“Yaşadığım yerde Türkler de var, Afganlar da. Ayrımcılık yaşadığım tek bir olay var. O da iş yerinde bir kadın tarafından söylediğini yapmadığım için ters bir tutum sergilemişti. Zaten ülkenizden kaçıp buraya gelmişsiniz, demişti.” (EK2)

“İstanbul’da bir yerde çalışıyordum. Orada birkaç iş arkadaşımız evlerin kirasının yükselmesinden dolayı bizi suçlamıştı. Evli bir Türk arkadaş, siz geldiğinizden beri ev sahipleri kiralari arttırıyor dedi, çok geliyorunuz Türkiye’ye dedi. Sizin yüzünüzden biz de yüksek ödemek zorunda kalıyoruz. Hadi siz bir sürü kişi kalıyorsunuz ama ben evliyim. Biz zorlanıyoruz. Aldığım maaşla evin kirasını mı ödeyeyim? Başka şey mi yapayım, dedi. Genelde de burada Türkler tarafından kötü bakışların hor görülmenin hedefi olabiliyorum, dışarıya çıktığımda o bakışları hissediyorum. Böyle şeyler genelde büyük şehirlerde oluyor. Uşak’ta olmadı. Burada gördüğüm kadarıyla bazı Afganistanlılar, Afgan olduğunu söylemekten çekiniyor gibi. Mesela üniversitede bir arkadaş, Afgan birisine, nereli olduğunu sorduğunda çok çekinmişti, söylemedi, geçiştirdi.” (EK5)

“Komşular tarafından ayrımcılığa uğradık. Onlar bize ‘bizim devletimiz sizi besliyor, size para veriyor, sahibiniz biziz’ gibi kötü sözler söylediler.” (KK3)

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye’ye göç eden Afgan uyruklu gençlerin göç sonrasında kültürel karşılaşma bağlamındaki sorunları ve deneyimleri incelenmiştir. Bu çerçevede, Afgan uyruklu gençlerin; aile, eğitim, çalışma, sosyo-kültürel ve dini hayatları açısından mevcut topluma entegrasyonlarını zorlaştıran kültürel süreçlerle karşılaştıkları belirlenmiştir. Afgan uyruklu gençlerin, Türkiye’de hane yapılarının küçüldüğü, çekirdek forma dönüşen ailede çocuğun değerinin arttığı, kadının, Afganistan’da söz hakkı yokken, Türkiye’de söz sahibi olmaya başladığı görülmektedir. Konu ile ilgili yapılan benzer çalışmalarda da ortaya konulan bu husus (Sarıtaş vd., 2016), göç sonrasında birey kadar ailenin de formasyona uğradığının önemli bir göstergesidir.

Eğitim açısından da her iki kültür arasında önemli farklılıklar mevcuttur. Afganistan'da formal eğitimin haftanın altı günü devam ediyor olması, karma eğitimin olmaması, zorunlu eğitimin yanı sıra medrese eğitiminin de tercih ediliyor olması, teknoloji kullanımının oldukça sınırlı olması, Afganistan'daki eğitim sisteminin Türkiye'den temel farklılıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan Afgan gençler, Türkiye'deki eğitim sistemine adapte olmakta zorlanmaktadırlar. Bunun yanı sıra, dil bilmeme ve zaman zaman yaşanan ayrımcılık da Afgan gençlerin eğitim hayatında yaşadıkları sıkıntıların başında gelmektedir. Bu durum, her ne kadar ülkeye gelişin ilk dönemlerinde yaşanıyor olsa da gençlerin çevreleriyle iletişimini negatif olarak etkilemektedir. Nitekim bu bulguları destekleyen pek çok araştırma mevcuttur. Nasrin (2001) ve Güngör (2015)'ün çalışmalarında da dil ve kültürel farklılığın göçmenleri dış dünyadan soyutlayarak daha izole bir çevreye mecbur bıraktığı tespit edilmiştir.

Afgan uyruklu gençlerin çalışma hayatlarında da kültürel farklılık nedeniyle pek çok sorunu deneyimlemek durumunda kaldıkları görülmektedir. Çalışma saatlerinin uzunluğu, daha ağır işlerde çalışmak durumunda kalma, ücretler açısından yerli halk ile eşit statüde davranılmaması göçmenlerin temel sorunları arasında yer almaktadır. Ancak yine de alınan ücretlerden ve kadın katılımcılar özelinde de çalışma hayatında yer almaya imkân tanıyan iş çeşitliliğinden memnun olduğu görülmektedir. Bu çalışmayla paralel şekilde Güler (2020)'in Uşak ilinde emek piyasasına dair yapmış olduğu çalışmada da göçmenlerin en çok ücretlerini alamamaktan ve bu konuda bir savunma mekanizmasının olmamasından şikayetçi oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Afgan uyruklu gençlerin ev sahibi ülkeye kültürel olarak uyum süreçlerini derinden etkileyen önemli alanlardan birisi de dini hayattır. Afganistan'da Taliban rejimi nedeniyle dini baskının ve korkunun hâkim olduğu bir atmosferi deneyimleyen gençler, aynı dine mensup olmakla birlikte, Türkiye'nin dini kültür açısından Afganistan'a göre oldukça özgür olduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda Mohammadi (2018) ve Doğan (2020)'in çalışmalarında da Taliban'ın ülkede dini baskı uyguladığı, özellikle kadınların bu baskıya maruz kaldığı, göçmenlerin büyük çoğunluğunun Türkiye'de dini inanç açısından bir sorun yaşamadığı vurgulanmıştır.

Son olarak, Afgan uyruklu gençlerin sosyo-kültürel hayat açısından da uyum sorunları yaşadıkları, çalışmanın önemli bulguları arasında yer almaktadır. Göç ile birlikte aile, akraba, konu-komşu ve arkadaşlarını geride bırakmak zorunda kalan gençler, Türkiye'de kendi ülkelerinde olduğu gibi sıcak ilişkiler kuramamaktadırlar. Nitekim konuyla ilgili başka araştırmalar da bu durumu doğrular niteliktedir. Öksüz (2021)'ün çalışmasında da bu çalışmayla benzer şekilde göç edilen ülkede akraba, arkadaş ve tanıdıkların var olmasının göçmenlere destek olduğu, eksikliğinin ise göçmenlere yalnızlık hissettirdiğini sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç, tarihin her döneminde var olan, pek çok soruna sebebiyet verebilmekle birlikte insanların kendilerine çeşitli fırsat alanları da yaratabildikleri yer değiştirme hareketlerini içeren, çok boyutlu bir olgudur. Günümüzde de durum pek farklı değildir. Yaşanan yüzyıl, içerisinde pek çok sosyal, siyasal ve ekonomik sorunları barındırmaktadır. Bu sorunlar dolayısıyla pek çok insan, bazen gönüllü, çoğunlukla da zorunlu olarak göçe yönelmektedir. Bugün gerçekleşen Afgan göçü için de benzer açıklamalar söz konusudur. Afgan göçmenler, ülkelerinde meydana gelen iç karışıklıklar başta olmak üzere temelde ekonomik sorunların baskısıyla zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu göç akımından yoğunlukla etkilenen ülkelerden bir tanesi de Türkiye'dir.

Bu bağlamda, bu çalışmada, Uşak ilinde ikamet eden 15-25 yaş kategorisinde yer alan Afgan uyruklu gençlerin kültürel karşılaşma noktasındaki sorunları, nitel araştırma metodolojisi çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Uşak Afganistanlılar Yardımlaşma Derneği'ne üye olan ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 25 Afgan uyruklu genç ile derinlemesine bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, betimsel olarak çözümlenerek tarafımızdan yorumlanmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular çerçevesinde, Afgan uyruklu genç erkeklerin göç etme nedenlerinin genellikle, iş ve eğitim olduğu; Türkiye'ye aileleri olmadan, bireysel olarak geldikleri belirlenmiştir. Bu açıdan, erkek göçmenlerin Afganistan'da var olan aile hayatlarını Türkiye'de devam ettirme olanakları bulunmadığı görülmektedir. Afgan uyruklu genç kadınlara gelindiğinde ise, katılımcıların tamamının Türkiye'ye ailesi ile geldiği görülmüştür. Ancak Afganistan'da geniş aile yapısına sahip olan kadın göçmenlerin ailelerinin Türkiye'de çekirdek aileye dönüşmek durumunda kaldığı tespit edilmiştir. Ailesi ile göç eden bütün katılımcıların aile içi ilişkilerinde kadının, Afganistan'daki konumunun aksine söz sahibi olduğu ve alınan kararlarda etkisi olduğu ortaya konulmuştur.

Eğitim açısından, Afgan uyruklu gençlerin ülkelerinde oldukça kısıtlı olanaklara sahip oldukları görülmektedir. Türkiye'ye gerçekleştirdikleri göç sonrasında gerek bireysel gerekse aile olarak eğitime verilen önemin arttığı tespit edilmiştir. Çalışma hayatına bakıldığında ise Afgan uyruklu gençlerin büyük çoğunluğunun bir şekilde çalışma hayatı içerisinde yer aldığı ya da eğitim ile çalışma hayatını birlikte devam ettirmek durumunda kaldıkları belirlenmiştir. Özellikle kadınların Afganistan'da çalışma hayatına katılımlarının aile ve toplum tarafından hoş görülmediği, ancak bu durumun Türkiye'de değiştiği ve kadınların çalışma hayatına daha fazla katılım gösterdikleri tespit edilmiştir.

Dini hayat açısından ise, Afganistan'ın baskıcı bir yapıya sahip olduğu, bu baskının özellikle Taliban rejiminin iktidara gelmesiyle gittikçe arttığı, Afgan uyruklu gençlerin tamamının bu durumdan mağdur olduklarını belirttikleri görülmektedir. Taliban rejimi sonrası, özellikle kadın katılımcılar, aileleri ile göç

ederek bu baskıdan kurtulmaya çalışmışlardır. Erkek katılımcıların geneli için, dini hayata yönelik bu özgürlükçü olmayan ortam, göç nedenleri arasında ilk sırada yer almasa da göçteki en önemli etkenlerden bir tanesi olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Sosyal ve kültürel hayat açısından değerlendirildiğinde, Afgan uyruklu gençlerin ülkelerinde aile ve akrabalık ilişkilerinin oldukça sıkı olduğu ancak Türkiye'ye göç sonrasında, kısıtlı bir sosyal çevre ile iletişim içerisinde yaşamak durumunda kaldıkları tespit edilmiştir. Yabancı bir ülke ve kültürel ortamda yaşanıyor olması dolayısıyla dil, kılık-kıyafet, yeme-içme kültürü vb. pek çok açıdan zaten sorunlar yaşayan Afgan göçmenlerin, zaman zaman dışlanma ve ayrımcılığa da maruz kaldığı, bu durumun Afgan göçmenleri kendi aralarında olduğu kadar diğer göçmen grupları ile de yakınlaştırdığı görülmektedir.

Afgan uyruklu gençlerin göç sonrasında ev sahibi topluma uyumu çerçevesinde önemli bir etken olan teknoloji kullanım durumları değerlendirildiğinde ise gerek zorlu ekonomik koşullar gerekse ülkenin yeterli teknoloji alt yapısının olmamasından dolayı Afganistan'da kitle iletişim araçlarına erişim ve kullanımının oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Ancak bütün katılımcılar, Türkiye'de teknoloji ile iç içe yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, Afgan uyruklu gençlerin gerek hali hazırda topluma uyumunda gerekse kendilerini özgür bir şekilde ifade edebilmelerinde önemli katkılar sağlamaktadır.

Bu değerlendirmeler ışığında, göç ile gelen kültürel çeşitliliklerin var olduğu günümüz dünyasında hem menşe ülke insanların hem de göç eden insanların var olan kültürlerine sahip çıkmaları ve belli normlar çerçevesinde özgürce bir yaşayışa sahip olmaları birer haktır. İnsanların kendi kültürü dışında diğer kültürlere saygı duyarak yaşaması, bu farklı kültürleri zenginlik olarak özümsemesi, toplumsal düzenin sağlanması ve toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi için de önem arz etmektedir. Bu noktada göç gibi sorunlu bir süreçte hem çeşitlilikleri zenginlik olarak gören hem de yeterli bilgi ve donanıma sahip olan uygulama odaklı sosyal hizmet disiplinine düşen rol büyüktür. Sosyal hizmet, insan haklarını savunmada, dezavantajlı gruplar arasında yer alan göçmenlerin sorunlarının çözümünde ve göç alanında gerçekleştirilecek diğer çalışmalarda yer alması elzem olan bir disiplindir. Bu bağlamda, Çokkültürcü sosyal hizmet perspektifinden gerçekleştirilecek müdahaleler ve saha çalışmaları, büyük önem arz etmektedir.

Bu nedenle göçmenler için Türk kültürünün, Türk dilinin, gündelik yaşam becerilerinin kazandırıldığı çeşitli uyum programları hazırlanması ve her iki toplum için de evrensel değerler ve etik bir anlayış çerçevesinde birlikte yaşam kültürünün oluşturulmasının var olan sorunların çözümünde etkili olacağı düşünülmektedir. Bu da sosyal hizmetin göç sürecinin her aşamasında aktif bir rol alması ile mümkün görünmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın türetildiği yüksek lisans çalışması kapsamında Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 14.04.2022 tarihinde alınan Etik Kurul Onay belgesi sunulmuştur.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksöyek, A. (1984). Cinsellik, Toplum ve Aile. *Bilim ve Sanat*, 42, 22-25.
- Akyüz, N. (2007). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Din Anlayışı. Ankara.
- Arınç, K. (2018). Doğu Sınırlarından Türkiye'ye Yaya Mülteci Akını ve Ortaya Çıkan Sorunlar. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1467-1485.
- Ateş, H. ve Yavuz, Ö. (2017). (G)öçmen (Ö)tekileştirme ve (Ç)okkültürlülük. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1287-1301.
- Avcı, N. ve Topçu, D. (2019). Kültürel Deformasyonda Teknolojinin İzleri. *Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji*, 31-32, 3-15.
- Aydın, M. (2001). İslam'ın Tarih Sosyolojisi. İstanbul.
- Ayvaz, Ş. (2019). *Berlin'deki Türk Göçmenlerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Görüş ve Tutumları Üzerine Bir Çalışma: Berlin/Almanya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Buz, S., Memişoğlu, F., Dönmez, H. ve Verdujin, S. (2020). Destination Unknown Afghans on the move in Turkey. Mixed Migration Center.
- Castles, S., & Miller, J. (1998). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Macmillan International Higher Education.
- Cox, P. ve Geisen, T. (2014). Migration Perspectives in Social Work Research: Local, National and International Contexts. *The British Journal of Social Work*, 157-173.
- Çiftçi, M. (2019). Baskı Karşıtı Sosyal Hizmetin Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7-8.
- Çüçen, K. A. (2005). Kültür, Uygarlık, Evrensellik ve Çok-Kültürlülük. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 111-115.
- Deniz, O. ve Etlan, E. (2009). Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 472-498.
- Doğan, Y. (2020). Uluslararası Göç ve Entegrasyon Teorileri Bağlamında Afganistan Hazaralarının Türkiye'ye göçü: Trabzon ili örneği (Doctoral dissertation, Karadeniz Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Sosyoloji Anabilim Dalı)
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*, 5(9), 9-22.
- Eryurt, M. A. ve Koç, İ. (2017). Türkiye'de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Geyik Yıldırım, S. (2018). Göç ve Afganlar: "İstikrarlı Mülteciler". *Göç Araştırmaları Dergisi*, 128-159.
- GİGM. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020). Web: <https://www.goc.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

- GİGM. (2021, Ekim 7). www.goc.gov.tr. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> adresinden alındı
- Gökalp, E. ve Ergur, A. (2018). *Kültür Sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Güler, H. (2020). Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri ve İşçilik Deneyimleri: Uşak İli Örneği. *Çalışma ve Toplum*, 1461-1482.
- Güngör, F. (2015). *Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim-Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri* Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153.
- Karataş, K. ve Ayyıldız, A. A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde Göç Gerçeği: Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz? *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 495.
- Kaştan, Y. (2015). Türkiye'de göç yaşamış çocukların eğitim sürecinde karşılaşılan problemler. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 216-229.
- Kırık, A. M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 337-347.
- Köroğlu, M. A. (2021). Sınırlar Arasında Parçalanmış Yaşamlar: Uşak İlinde Yaşayan Yaşlı Afgan Göçmenler. Z. Yaman (Ed.), *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar VI* (s. 65-99). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Kuschminder, K. ve Dora, M. (2009). *Migration in Afghanistan: History, current trends and future prospects*. Maastricht: Maastricht Graduate School of Governance.
- Mohammadi, A. (2018). Dinî Hareketlerin Zihinleri (Afganistan Taliban Hareketi). XVIII. Türk Tarih Kongresi (s. 49-64). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Fatima, N. (2001). *International Female Graduate Students' Perceptions of Their Adjustment Experiences and Coping Strategies at an Urban Research University*.
- Obayd, A. J. (2020, Haziran). *Afganistan'da Göç Sorunu* Yüksek Lisans Tezi, Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öksüz, D. N. (2021). Afganistan'dan Batı Ülkelerine Göç Sürecinde Türkiye'nin Konumu: Trabzon'daki Afganlılar Üzerine Bir Araştırma.
- Özgür, Ö. (2014). *Çokkültürcü Sosyal Çalışma*. Ankara: SABEV.
- Özmete, E. ve Arslan, E. (2018). Göç: Transnasyonalizm ve Transnasyonal Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 173-201.

- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 208-229.
- Slattery, M. (2007). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Ü. Tatlıcan, & G. Demiriz, Çev.) Bursa: Sentez Yayınları.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 419-426.
- Suğur, N. (2018). *Sosyolojide Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. ESKİŞEHİR: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi*, 25(1), 269-289.
- Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2018). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Okullarda Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Elementary Education Online*, 17(2).
- The UN Refugee Agency. (2014). UNHCR Global Trends 2013.
- The World Factbook (2017, 09 14). South Asia: Afghanistan. Central Intelligence Agency: <https://web.archive.org/web/20170920072213/https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html#People>, adresinden alındı
- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişmeleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), (2021). https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/-protrav/---migrant/documents/publication/wcms_808935.pdf adresinden alındı
- Wach, J. (1987). *Din Sosyolojisine Giriş*. (B. İnandı, Çev.) Ankara.
- Yıldırım, S. G. (2018). Göç ve Afganlar: "İstikrarlı Mülteciler". *Göç Araştırmaları Dergisi*, 128-159.